

چگونه توانستیم مشکل پر خاشگری دانش آموزم محمد را بر طرف سازم

فرشاد خلیلی خندابی*^۱

۱. کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، اراک، ایران. (نویسنده مسئول).

فصلنامه ایده‌های نو در تعلیم و تربیت، دوره دوم، شماره سوم، تابستان ۱۴۰۱، صفحات ۳۳-۳۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۳

چکیده

انسان موجودی اجتماعی است و باید مهارت‌های مقابله‌ای و سازگاری اجتماعی را بداند و از رفتارهایی که برای او و دیگران مشکل‌آفرینی می‌کند، بپرهیزد؛ نمونه آن، رفتارهای پر خاشگری است. پر خاشگری نوعی هیجان و واکنش روانی است که طی آن فرد به‌طور ناخودآگاه فشارهای ناشی از محرومیت‌ها و ناکامی‌های خود را به‌صورت واکنش‌های حمله، تجاوز، رفتارهای کینه‌توزانه و پر خاشگرانه نشان می‌دهد. پر خاشگری به‌عنوان مشکل بهداشت عمومی مطرح است و شناخت عوامل مؤثر بر آن نقش مهمی در پیشگیری و حل آن دارد.

بر اساس مشاهدات انجام‌شده از گفتار و رفتار دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در مدرسه و محیط‌های دیگر مانند میدان‌ها و معابر تا حد زیادی رفتارهای پر خاشگرانه تا حد شدید آن که خشم و عصبانیت است، از آن‌ها دیده‌شده است. این‌گونه رفتارها نه‌تنها در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی بلکه در دانش‌آموزان مقاطع تحصیلی بالاتر نیز مشاهده می‌شود؛ درگیر شدن دانش‌آموز با معلم، نزاع‌های دانش‌آموزان با یکدیگر از نمونه‌های این‌گونه رفتارها است. دبستان مناسب‌ترین جایگاه برای شناسایی و برطرف کردن مسئله پر خاشگری است؛ چون آن‌ها در سنی هستند که این مشکل و مسئله هنوز در آن‌ها نهادینه نشده و دانش‌آموزان انعطاف‌پذیری بیشتری دارند و ایجاد تغییر در آن‌ها آسان‌تر از ایجاد تغییر در سنین بزرگ‌سالی است. ما در این اقدام پژوهی بر آنیم تا با بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر پیدایش و تشدید پر خاشگری، راهکارهای علمی و عملی برای این مسئله ارائه کنیم و امید آن داریم مشکل پر خاشگر را در دانش‌آموزی که این مشکل در او شناسایی شده، برطرف سازیم.

واژه‌های کلیدی: دانش‌آموز، پر خاشگری، مدرسه.

فصلنامه ایده‌های نو در تعلیم و تربیت، دوره دوم، شماره سوم، تابستان ۱۴۰۱

مقدمه

مسئله مهمی که از نظر تربیتی برای جامعه ما درخور توجه است پرورش نونهالانی و دانش‌آموزانی است که سازنده جامعه فردا هستند. ما مربیان باید باحوصله و بردباری تمام مشکلات دانش‌آموزان را شناسایی کرده و در جهت رفع آن‌ها تلاش کنیم. رفتاری پرخاشگری محسوب می‌شود که از روی قصد و عمد برای صدمه زدن به دیگری یا به خود انجام گرفته باشد.

جامعه‌ای که در آن انسان‌ها در هر سنی رفتارهای پرخاشگرانه کلامی و جسمی نظیر تهدید کردن، مشاجره لفظی، ویران کردن دارایی‌ها، عدم احترام به حقوق دیگران و... از خود بروز دهند، در آن جامعه مسیر پیشرفت و توسعه در حوزه‌های مختلف با مشکل مواجه خواهد شد. از منظر جامعه‌شناسی مدرسه جامعه کوچکی است که دانش‌آموزان را برای ورود به جامعه بزرگ‌تر آماده می‌سازد؛ در مدرسه دانش‌آموزان علاوه بر کتب درسی با قوانین و مقررات زندگی جمعی باید آشنا شوند و این موضوع بسیار مهم و ضروری است که مشکلات دانش‌آموزان در همان مراحل ابتدایی بروز شناسایی و برطرف شود که اگر این اتفاق نیفتد، با بزرگ‌تر شدن دانش‌آموزان مشکلات حل نشده آن‌ها هم بزرگ‌تر شده و به مسئله و آسیب اجتماعی تبدیل خواهد شد که برطرف کردن این آسیب‌ها در بزرگسالی کاری دشوار است؛ بهتر آن است که در رفتارهای دانش‌آموزان و فرزندندان در مقطع ابتدایی و در سنین کودکی دقت بیشتری کنیم و در صورت دیدن مشکلاتی نظیر پرخاشگری، ساده از کنار آن عبور نکنیم.

توصیف وضع موجود

این‌جانب دانشجو معلم ترم ۶ هشتم در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در مدرسه‌ای که کارورزی را در آن می‌گذرانم نکته‌ای که توجه مرا به خود جلب نمود پرخاشگری یکی از دانش‌آموزان بود که باعث برهم زدن نظم کلاس و مدرسه شده بود. با توجه به شواهدی که داشته‌ام مسئله موردنظر که مشکل اخلاقی و انضباطی دانش‌آموزان به‌قرار زیر بود:

در روزهای آغازین سال تحصیلی متوجه برخی پرخاشگری و بی‌انگیزگی‌هایی از جانب او شدم به حدی که این مسئله نوعی گریز و بی‌زاری به من القا کرد؛ اما بعد از دو سه روز از سال تحصیلی متوجه شدم که او کمی آرام‌تر و متمایل‌تر به مدرسه شده بود و کمی جو مدرسه رو به دوستی پیش می‌رود و به این نتیجه رسیدم که می‌توانم از در دوستی با او وارد شد.

شواهد یک

در گام نخست رفتار یکی از این دانش‌آموزان را که رفتارهای پرخاشگرانه‌اش از شدت بیشتری برخوردار بود در زنگ‌های تفریح به‌صورت نامحسوس تحت نظر گرفتم و در مواقع بروز رفتارهای پرخاشگرانه حین بازی، رفتار سایر دانش‌آموزانی را که مورد پرخاش او قرار گرفته‌اند را بررسی کردم، آن‌ها از او ناراضی بودند و مدام با او بحث می‌کردند. ۸۵٪ از دانش‌آموزان کلاس، از رفتار او ناراضی بودند.

در ادامه با خود دانش‌آموز پرخاشگر صحبت کردم که او از رفتار خود راضی بود و مشکلی در رفتارش نمی‌دید و متوجه زشتی و بدی رفتار خود نبود. بنا بر صحبت‌های او و عملکردش در مدرسه می‌توان در مورد والدین این دانش‌آموز گفت که آن‌ها نیز راهکار درست تربیتی برای این مسئله کودکشان در پیش نگرفته‌اند. با معلم در مورد دانش‌آموزان پرخاشگر صحبت کردم که معتقد بودند رفتارهای پرخاشگرانه که در کلاس مشاهده می‌شود با تذکر و با تنبیه، آن رفتارها را کنترل کرده است؛ اما این راهکار معلم برای جلوگیری از رفتارهای پرخاشگرانه داروی مسکنی بود که اثربخشی موقت دارد و هنوز اصل مسئله این دانش‌آموز مغفول مانده است.

با معاون صحبت‌هایی داشتم و سؤال از پرخاشگری دانش‌آموز پرخاشگر کردم. معاون مربوطه اظهار داشتند که دانش‌آموز پرخاشگر به بهانه‌های مختلف دوست دارد دانش‌آموزان دیگر را اذیت کرده و با پرخاشگری نظم کلاس را به هم بزند از مدیر و معاون آموزشی مدرسه سوالاتی در مورد وضعیت دانش‌آموز پرخاشگر شد که آن‌ها هم از اخلاق و پرخاشگری او راضی نبودند و می‌گفتند در مراسم صبحگاه یا مراسم مختلفی که برگزار می‌شود بی‌نظمی به وجود می‌آورند.

تجزیه و تحلیل و شواهد یک

مشکل چنان که قبلاً ذکر شد پرخاشگری و بد رفتاری دانش آموز پرخاشگر بود و من درصدد پیدا کردن معضل این دانش آموز برآمدم و برای رسیدن به راه‌های مطلوب از روش ۶ پرسش برای تجزیه و تحلیل استفاده کردم. به شرح ذیل:

- ۱- چه عواملی باعث شده است که دانش آموز پرخاشگر این قدر بی‌انگیزه و گستاخ و ... شود؟
- ۲- چرا دانش آموز پرخاشگر این کلاس‌ها تمایلی به بهبود وضعیت رفتاری کلاس ندارد؟
- ۳- چگونه می‌توان این وضعیت نامطلوب را به سمت وضعی مطلوب سوق داد؟
- ۴- چه کس یا کسانی می‌توانند مرا در رسیدن به هدفم (راهکاری برای بهبود اوضاع کلاس‌ها) یاری دهند؟
- ۵- از کجا شروع کنم تا بتوانم دانش آموز پرخاشگر را به بهبود اوضاع مایل کنم؟
- ۶- از چه زمانی می‌توانم اقدامات لازم را در بهبود وضع دانش آموز پرخاشگر اجرا کنم؟

تفسیر

با توجه به شواهد ۱ برای پاسخ به ۶ پرسش این نتایج به دست آمد: عواملی که دانش آموز پرخاشگر را این گونه بی‌انگیزه و گستاخ کرده عبارت‌اند از: عدم آگاهی دانش آموز از اینکه این گونه رفتارهای آن‌ها چقدر ممکن است در نگرش و دیدگاه دیگران نسبت به او و ... گران تمام شود. علت دیگر این بود که اولیای مدرسه نقطه‌های مثبت رفتاری این دانش آموز را نمی‌دیدند و مدام انگشت روی نقاط ضعف او می‌گذاشتند و دائم به قول خود دانش آموز سر هر مسئله‌ای به او گیر می‌دادند به حدی که کودک اعتقاد داشت سال تحصیلی که تمام است و هر چه بوده گذشته و این مدت باقی مانده هم با بی‌خیالی می‌گذرد. به این نتیجه رسیدم که از جمله افرادی که می‌توانند مرا در امر رسیدن به راهکارهای مطلوب یاری دهند، در هر مرحله‌ای خود دانش آموز است و بعد از ایشان اولیای مدرسه، معلمان و مدیر و اولیای دانش آموز و برای رسیدن به هدفم با افراد ذی‌صلاح مشورت کردم.

مثلاً به پیشنهاد یکی از معلمان تصمیم گرفتیم از نمایش یک فیلم در امر تعلیم و تدریس یک درس استفاده کنیم و به صورت غیرمستقیم اخلاق پسندیده را به آنان آموزش بدهیم. از آنجایی که بچه‌ها به فیلم علاقه‌مند هستند، این امر هم در ایجاد رابطه‌ای دوستانه و ساختن جوی مساعد مرا یاری کرد و هم تقریباً نتیجه دلخواهی نصیب شد؛ و تشخیص دادم زمان مساعد و مناسب برای اقدام‌های لازم دقیقاً بعد از شناخت معضل و مکان مناسب این کار در مرحله‌ی اول می‌تواند خانه و بعد مدرسه و مکان‌های تفریحی باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

- باید دانش آموز به اهمیت ادب و نزاکت و تأثیرات آن پی ببرد.
- تا جایی که امکان دارد به خانواده دانش آموز کمک شود.
- باید از مجموعه رفتارهای به هنجار و نابهنجار افراد، حداقل شناخت را حاصل کرد.
- همکاری والدین و معلم در این زمینه باید فعالانه و مستمر باشد.
- میزان پذیرش فرد پرخاشگر در مدرسه از طرف معلم و همسالان مورد بررسی قرار گیرد.
- رفتار اجتماعی فرد ارزیابی شده و جهت اصلاح آن اقدام جدی صورت گیرد.
- مصاحبه‌ی فرد پرخاشگر به صورت انفرادی صورت گیرد.
- خانواده‌ی فرد پرخاشگر را به طرف تفریحات سالم و ورزش سوق داد.
- امیدوار کردن دانش آموز به آینده و تشویق و ترغیب او در رابطه با انجام کارهای خوب.

- مقایسه نکردن دانش آموز با بقیه‌ی دوستان و همسالان.

- آرامش دادن به دانش آموز و استفاده کردن از او جهت سرگروه کلاس و دادن مسئولیت به او.

راه‌حل‌های پیشنهادی

راهکارهای پیشنهادی را می‌توان از درون داده‌ها چنین به دست آورد و نتیجه گرفت:

- ۱- گرفتن کمک از خود دانش آموز در حل معضل خودش با ایجاد ارتباط و دوستی
- ۲- مشورت و جلسه با شورای مدرسه و همکاران و گرفتن ایده‌های ایشان برای حل معضل
- ۳- مشورت با اولیای دانش آموز برای حل معضل
- ۴- ایجاد انگیزه با ترتیب دادن برنامه‌های متنوع، اردو و برنامه‌های شاد
- ۵- تقویت اعتمادبه‌نفس و تشویق و ترغیب ایشان به بهبود اوضاع
- ۶- توجه به محاسن و ندیدن و اغماض عیوب ایشان تا حدی که به مسئله تربیت او لطمه نزنند و به او کمک کند.
- ۷- تغییر روش تربیتی و آموزشی از سنتی به نوین

راه‌حل‌های منتخب و دلایل آن

تمامی راه‌حل‌های ممکن، اثر مطلوب می‌توانند داشته باشند اما برای بعضی از این راه‌حل‌ها شرایط اجراء شدن، با توجه به محدودیت‌های موجود، وجود نداشت در نتیجه من نتوانستم همه راه‌حل‌ها را برای اجرا انتخاب کنم.

۱. گرفتن کمک از خود دانش آموز در حل معضل خودش با ایجاد ارتباط و دوستی.

تا زمانی که خود دانش آموز نخواهد که رفتار خود را اصلاح کند، تلاش‌های من بی‌فایده می‌شد؛ پس به‌عنوان اولین قدم و اولین راه‌حل تصمیم گرفتم با خود دانش آموز ارتباط دوستانه برقرار کنم تا بتوانم از این طریق زیان‌آور بودن رفتارش را به او بفهمانم و در ادامه در مورد بهبود رفتار با او صحبت کنم.

۲. مشورت و جلسه با شورای مدرسه و همکاران و گرفتن ایده‌های ایشان برای حل معضل.

سایر همکارانی که در این دبستان مشغول به کار بودند، سابقه چندین ساله در کار تعلیم و تربیت دارند؛ من تصمیم گرفتم به‌عنوان راه‌حل بعدی از تجربیات همکارانم در راستای بهبود رفتار دانش آموز مذکور، بهره بگیرم و با ایشان مشورت کنم.

۳. توجه به محاسن و ندیدن و اغماض عیوب ایشان تا حدی که به مسئله تربیت او لطمه نزنند و به او کمک کند.

اینکه دیگران به نقاط قوت و توانمندی‌های ما توجه داشته باشند و کمتر عیب‌های ما را برای ما بازگو کنند باعث افزایش اعتمادبه‌نفس و ایجاد یک حال خوب در ما می‌شود که دوست داریم این حال خوب ادامه‌دار باشد و ما برای حفظ این حال خوب، نقاط مثبت خود را تقویت و روی بهبود و رفع عیوب کار می‌کنیم؛ با توجه به این نکته راه‌حل سوم را هم انتخاب کردم.

تعیین اعتبار راه‌حل‌ها

تعیین اعتبار راه‌حل‌ها از طریق افراد زیر انجام گرفت:

۱- توسط خودم

با توجه به توضیحات و دلایلی که برای راه‌حل‌های منتخب عنوان شد به نظر من این راه‌حل‌ها تأثیر مثبت خواهند داشت و نتیجه و خروجی راه‌حل‌های منتخب منجر به بهبود رفتار دانش آموز خواهد شد.

۲- توسط همکاران و آموزگاران

بعد از گفت‌وگو با سایر همکاران و بیان راه‌حل‌های منتخب برای ایشان، نظرشان مثبت بود و به من اعلام کردند که اجرای این راه‌حل‌های برای برطرف سازی مسئله، مؤثر خواهند بود.

اجرای راه‌حل‌های منتخب

۱- گرفتن کمک از خود دانش‌آموزان در حل معضل خودشان با ایجاد ارتباط و دوستی.

در این مورد چنانچه به خاطر دارم، در اوایل امر به دلیل کم‌تجربگی خودم و عدم شناختم از دانش‌آموز سعی کردم خودم هم کمی خشک برخورد کنم و فکر می‌کردم اگر با بچه‌ها راحت‌تر باشم ممکن است مورد سوءاستفاده قرار بگیریم و این را یکی از عواملی دیدم که در خراب شدن اوضاع این کلاس و ایجاد فاصله بین من و دانش‌آموزانم و سخت شدن کار مؤثر بود.

به‌طور مثال زمانی که حتی دانش‌آموز ابراز علاقه به این‌جانب می‌نمودند حال یا به زبان می‌آوردند یا به هر نحو دیگری، من نیمه‌ی خالی لیوان را می‌دیدم و فکر می‌کردم همه‌ی این رفتارهای آن‌ها چاپلوسی است و همین امور باعث ایجاد شکاف و مشکل شد.

۲- مشورت و جلسه با شورای معلمان در راستای حل معضل دانش‌آموز به دلایل ذیل به وقوع نپیوست:

اول اینکه مسئله را با شورا مطرح کردم و از آن‌ها راهکار خواستم و گفتم کاش همه همکارانی که با دانش‌آموز این کلاس سروکار دارند را در یک جلسه گرد هم می‌آوردیم و با مطرح کردن مسئله از نظرات ایشان نیز بهره می‌بردیم. ایشان گفتند در یک جلسه شورای آموزگاران مسئله را عنوان می‌کنیم که جلسه شورا یکی دو بار پس‌ازاین صحبت تشکیل شد که همیشه متأسفانه مسائلی که از دید مدرسه مهم‌تر بود مانع از طرح مسئله کلاس شد و این مسئله هیچ‌گاه در شورا مطرح نشد.

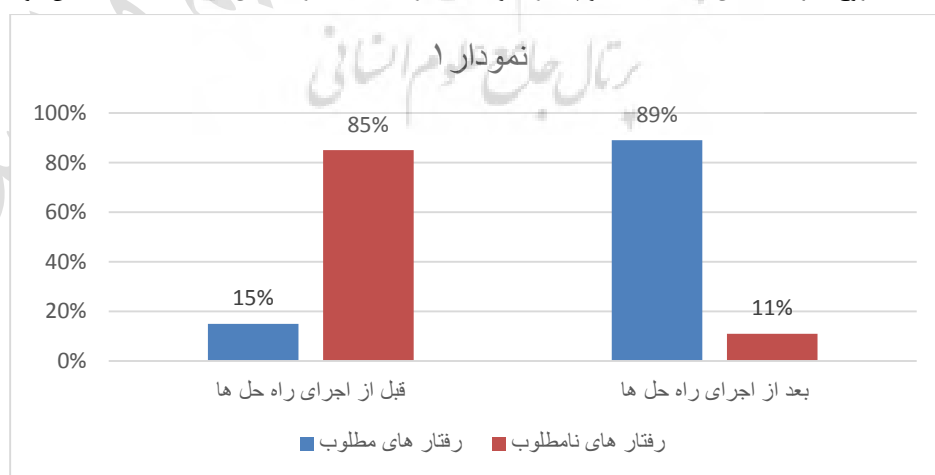
۳- توجه به محاسن و ندیدن و اغماض عیوب ایشان تا حدی که به مسئله‌ی تربیتشان لطمه نزنم و به آن‌ها کمک کند.

در این زمینه سعی کردم همیشه توانایی‌های دانش‌آموز مذکور را درشت‌تر ببینم و گه گاه برخی کارهای مثبتش را در کلاس‌های دیگر به‌عنوان الگو مطرح کنم. یک‌مرتبه هم از مدیریت مدرسه تقاضا کردم که به‌عنوان تشویق در صف صبحگاه نامی از این دانش‌آموز بیاورد که این کار در بهبود وضع رفتاری بچه‌ها خیلی مؤثر بود. در ضمن هرگاه از دفتر به این کلاس‌ها می‌رفتم حتی به‌صورت مصلحتی به دانش‌آموز مذکور می‌گفتم: جدیداً دفتر از تو خیلی رضایت دارد. این را خودت می‌دانستی که خیلی عوض شده‌ای؟ و این کار خیلی او را بزرگ می‌کرد و در جهت بهبود دیدگاه مسئولان مدرسه سعی می‌کردم معایب او را کمتر مطرح کنم، مگر زمانی که به کمک ایشان جداً نیازمند بودم و محاسن دانش‌آموز را بزرگ کرده به مسئولان گوشزد کنم که این کار در بهبود روابط بچه‌ها با دفتر مدرسه نیز بسیار مؤثر واقع شد.

پس از مشاهده‌ی نتایج عملکرد مطلوب‌تر از گذشته‌ی او سعی کردم محمد را تشویق کنم که در جهت جلب اعتمادبه‌نفس و ایجاد انگیزه و ایجاد رابطه‌ی حسنه‌ی خودم با محمد بسیار مؤثر بود.

شواهد دو

بعد از گذشت دو هفته از شروع اجرای راه‌حل‌های منتخب و پیگیری و ادامه اجرا، شاهد تغییرات قابل‌ملاحظه‌ای در دانش‌آموز مذکور بودم.

طبق نظرسنجی و صحبت‌های که با همکلاسی‌های دانش‌آموز پرخاشگر داشتیم، میزان رضایت همکلاسی‌ها از رفتارهای او تغییر قابل توجهی نداشته که در نمودار شماره ۱ آورده شده است. بعد از همکلاسی‌ها با معلم راهنمای خود در مورد رفتارها و اخلاق دانش‌آموز مورد نظر صحبت کردم و ایشان معتقد بودند که او برای جلب نظر مثبت من تلاش می‌کند، در انجام کارهای گروهی با همکلاسی‌هایش همکاری می‌کند و رفتارهای پرخاشگرانه او در مقایسه با دو هفته قبل روند کاهشی داشته است.

در ادامه با مدیر و معاون مدرسه نیز صحبت کردم که آن‌ها اشاره داشتند که محمد تغییر کرده و دیگر دانش‌آموزان را اذیت نمی‌کند اما کمی سر صف مراسم صبحگاه بی‌نظمی دارد که آن را هم به حساب شیطنت‌های کودکانه پسرچپه‌ها می‌گذاریم. با اجرای مراحل انجام شده و در نظر داشتن نظرسنجی‌ها، شادابی و نشاط و آرامش را در دانش‌آموز پرخاشگر مشاهده کردم و خیلی خوشحال بودم که توانسته‌ام کار مفیدی انجام دهم طبق سفارش رهبر کبیر انقلاب با توجه به بند تحول بنیادین آموزش و پرورش که فرموده‌اند: محصولاتی که شما تحویل این نظام می‌دهید باید در طراز جمهوری اسلامی باشد یا ویژگی‌هایی نظیر مؤمن، پرهیزکار، متخلق به اخلاق اسلامی، با نشاط، خلاق، خود باور و ... داشته باشند اگر این اتفاق بیفتد می‌شود.

تجزیه و تحلیل شواهد دو

با بررسی شواهد ۲ متوجه می‌شویم که دانش‌آموز پرخاشگر ما تغییرات زیادی در رفتار خودش به وجود آورده. رفتارهای این دانش‌آموز قبل از اجرای راه‌حل‌های منتخب نشان‌دهنده این است که دانش‌آموز ما متوجه زشتی اعمال و رفتار خود نبوده و بی‌اطلاع از این موضوع بوده که ادامه این رفتارهای پرخاشگرانه و نامطلوب چه تبعات و پیامدهایی برای او در آینده خواهد داشت. بعد شکل‌گیری رابطه دوستانه و صمیمانه من با دانش‌آموز پرخاشگر، در مورد پیامدهای این رفتارها با او صحبت کردم و گفتم این رفتارها باعث می‌شود که دیگر کسی تو را دوست نداشته باشد؛ که این صحبت‌ها در کاهش رفتارهای نامطلوب او نقش داشت. در ادامه که به خاطر توانمندی‌ها و نقاط قوتی که داشت مورد تشویق دیگران قرار می‌گرفت، باعث شد حال خوب و خوشایند در او شکل بگیرد که این مورد هم در به وجود آمدن داده‌های شواهد ۲ اثرگذار بود. بهترین کسی که می‌تواند به محمد کمک کند، خود محمد است. نکته مهم در این است که ما چگونه با محمد و دانش‌آموزان شبیه محمد صحبت کنیم تا او با ما لجبازی نکند.

نتیجه‌گیری (گزارش نهایی)

از بررسی‌ها، راه‌حل‌ها و عملکرد دانش‌آموز مورد نظر می‌توان نتیجه گرفت که:

فضای سالم و شاداب، فضای دور از سرزنش و تنبیه‌هایی که خود دانش‌آموز شاید نداند که چرا تنبیه می‌شود، می‌تواند هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی برای دانش‌آموزان مفید باشد. معلم با تجربه می‌تواند از نظر روحی و روانی و رفتاری به دانش‌آموزان کمک کند؛ روابط دوستانه و صمیمانه با آن‌ها برقرار کند تا از طریق این رابطه دوستانه نکات مهمی را به دانش‌آموزانش منتقل کند و همچنین دانش‌آموزان هم از معلم خجالت یا ترس نداشته باشند. داشتن کلاس‌های با نشاط، کلاسی که معلم با دانش‌آموزانش دوست و رفیق باشند، باعث کاهش پرخاشگری می‌شود. اگر رابطه‌ی اولیاء با مدرسه بیشتر باشد دانش‌آموزان موفق‌تر هستند. اگر جلسه‌های شورای معلمان در رابطه با مشکلات درسی و روحی و روانی دانش‌آموزان باشد جامعه‌ی موفق‌تری خواهیم داشت.

مطالعه‌ی کتاب‌های مختلف، استفاده از اینترنت و کارهای انجام‌شده‌ی دیگران کمک مؤثری است.

ارتباط بین معلم و اولیاء در تمام کارها اثربخش است.

تشویق در هر کاری اثر مثبت دارد که حتماً آن‌ها را باید در مقابل پیشرفت کار خوبشان تشویق کرد و از معجزه تشویق در برطرف کردن مشکلات رفتاری و اخلاقی دانش‌آموزان بهره برد.

موانع و محدودیت‌ها

از موانع و محدودیتی‌های که در اجرای این طرح وجود داشت، می‌توان به محدودیت زمان دسترسی به دانش‌آموز موردنظر اشاره کرد؛ تنها جایی که من می‌توانستم به دانش‌آموز دسترسی داشته باشم، ساعات حضور دانش‌آموزان در مدرسه بود. یکی از ره‌حل‌های بسیار خوبی که ذکر شده بود، برگزاری برنامه‌های شاد مثل اردوی دانش‌آموزی بود که به دلیل محدودیت‌های مالی و محدودیت بنده در اختیارات و تصمیم‌گیری‌های مدرسه، اجرایی نشد.

پیشنهادات

برای مسئولین، آموزگاران، والدین، دانش‌آموزان و محققان

(الف) به مسئولین

امکانات زیادی در اختیار آموزگاران و مدارس بگذارند.

آموزگاران موفق را تشویق کنند.

برنامه‌ای برای اینکه همه‌ی معلمان از آموزش‌های ضمن خدمت استفاده کنند داشته باشند.

به پیشنهادهای معلمان موفق و دلسوز احترام بگذارند.

در کنار تعلیم به پرورش جسم و روح دانش‌آموزان بپردازند.

(ب) به آموزگاران

برای اجرای راه‌حل‌ها و بهتر کردن فضای آموزشی باید فرصت‌ها را غنیمت شمرد.

همیشه برای موفقیت خود باید از والدین دانش‌آموزان و بقیه‌ی همکاران همکاری گرفت.

برای موفقیت و به نتیجه رسیدن باید تشویق را مدنظر قرارداد.

برای برطرف کردن مشکلات بهتر است تحقیق و پژوهش کرد.

به دانش‌آموزان احترام گذاشت و با آنان صمیمی بود.

روش‌های ارائه‌شده را هر سال در اختیار بقیه‌ی همکاران قرارداد.

اگر در کلاس با مشکلی برخورد کردند حتماً به مسئولین و همکاران در میان بگذارند چون به تنهایی به نتیجه‌ی خوبی نمی‌توان رسید.

از دانش‌آموزان به‌عنوان معلم ثانی و همیار معلم کمک بگیرند.

با اولیاء دانش‌آموزان ارتباط داشته باشند.

(ج) به دانش‌آموزان

به گفته‌های معلمان احترام بگذارند.

به سخن والدین توجه کنند.

در کلاس درس به هنگام ورزش آرامش خود را حفظ کنند.

ادب و اخلاق ورزشی را در همه‌ی زمینه‌ها رعایت کنند.

به گفته‌های مشاورین توجه کرده و از کتاب‌های آموزشی در کنار کتاب‌های درسی استفاده کنند.

اخلاق نیکو و آرامش و خوش‌خلقی را به دیگران نیز آموزش دهند.

از گوش کردن به فیلم‌های خشن و جنگی بپرهیزند.

(د) به اولیاء

در برابر فرزندانشان با یکدیگر جدال و بحث نکنند.

با آرامش با فرزندان رفتار کنند.
 آن‌ها را به محیط‌های گردشگری ببرند.
 به آینده‌ی فرزندان توجه خاصی داشته باشند.
 برای حفظ سلامتی بچه‌ها با مدرسه در ارتباط باشند.
 والدین با آشنایی به پیامدهای بی‌توجهی عاطفی به وظایف خودآگاه شوند.
 (ه) به محققین

به عزیزی که می‌خواهند در حوزه اصلاح مسائل رفتار، مثل رفتارهای پرخاشگرانه کار تحقیق و پژوهش انجام دهند پیشنهاد می‌کنم که برای بهبود رفتار، روی مورد مطالعه خود وقت بگذارند؛ بدیهی است که محیط زندگی فرد و رفتار اطرافیان او از عوامل پیدایش مسئله و سوء رفتار است؛ اما تغییر دادن محیط، کاری بسیار مشکل و در برخی موارد غیرممکن است فلذا بهتر است که محققین به‌جای اینکه همه انرژی خود را روی تغییر و بهبود محیط مصرف کنند، روی فردی که می‌خواهد مسئله رفتاری او را برطرف کنند، کار کنند.

منابع

۱. خورشیدی، علی؛ کیخاونی، ستار؛ مرادی، علی. (۱۳۹۸). مطالعه عوامل مؤثر بر پرخاشگری در دانش‌آموزان مدارس راهنمایی شهرستان دره شهر. مجله دانش و تندرستی، ۵(ویژه نامه ششمین کنگره اپیدمیولوژی ایران)، ۲۰۰-۲۰۰
۲. میرزایی، علی (۱۳۸۲). نقش هنردر آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودکان، تهران: انتشارات مدرسه، چاپ چهارم.